

Remissvar
Justitiedepartementet**Dnr**
Ju2023/02434

Yttrande över Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen – En ny huvudregel (SOU 2023:69)

Sveriges Lärare har beretts möjlighet att inkomma med synpunkter på rubricerad remiss. Detta yttrande över SOU 2023:69 inskränker sig dock till de delar som rör skolväsendet.

Övergripande synpunkter

Sveriges Lärare anser att förskolans och skolans roll i brottsbekämpningen i första hand är att verka främjande och förebyggande. En lyckad skolgång fungerar som skyddsfaktor och förhindrar att barn och ungdomar hamnar i kriminella miljöer. Tillitsfulla relationer med lärare, studie- och yrkesvägledare, elevhälsa och andra vuxna i skolan gynnar inte bara barns och elevers möjligheter till lärande utan även deras sociala och psykologiska utveckling. Ett likvärdigt skolväsende, där lärare och studie- och yrkesvägledare ges tillräckliga resurser och rätt förutsättningar att arbeta med läroplansuppgifterna, är därför en av samhällets absolut viktigaste brottsförebyggande insatser.

För att förskola och skola ska kunna bidra till samhällets brottsförebyggande arbete krävs i första hand att lärare och andra som arbetar i skolväsendet kan fokusera på kärnuppgiften – undervisning och lärande. Sveriges Lärare befarar att flera av förslagen i betänkandet innebär att lärarens huvuduppgift trängs undan av arbetsuppgifter som egentligen åligger andra myndigheter. Sveriges Lärare anser inte att en sådan förskjutning av skolväsendets fokus varken ligger i samhällets eller de enskilda elevernas intresse.

Mot denna bakgrund och med beaktande av de skäl som anges nedan kan Sveriges Lärare därför inte tillstyrka utredningens förslag i dess helhet.

Behov av samverkan inom och mellan myndigheter

Sveriges Lärare anser att en svaghet med betänkandet är att utredningens arbete avgränsats till förslag som enbart rör ensidigt informationsflöde till brottsbekämpande myndigheter utan att överväga förslag som möjliggör informationsutbyte mellan verksamheter inom skolväsendet (oavsett huvudman) och andra myndigheter inom ramen för samverkan.

Sett ur skolans perspektiv är samverkan med andra myndigheter i första hand viktigt för att barn och elever som har behov av stöd eller insatser, som faller utanför ramen för skolans uppgifter, ska kunna få detta. En effektiv samverkan underlättas givetvis av att parterna kan utbyta information med varandra. Nuvarande lagstiftning ger möjlighet till denna typ av informationsutbyte, vilket även framgår av betänkandet.

Sveriges Lärare ser att en risk med utredningens förslag är att Polismyndighetens uppgifter att samla in information vältras över till lärare, studie- och yrkesvägledare och andra

personalkategorier inom skolväsendet. Det är sannolikt varken en effektiv eller rättssäker modell för brottsbekämpning. Förslagen i betänkandet uppställer inte heller något krav på att dialog förs mellan uppgiftslämnaren (skolväsendet) och mottagaren (Polismyndigheten) för att förhindra att mängden information som lämnas ut blir för omfattande.

Uppgiftsskyldighet

Sveriges Lärare motsätter sig inte generellt att informationsutbytet mellan myndigheter kan utökas. Av vad som framkommer av utredningen verkar det vara befogat att regelverket på något sätt förtydligas eftersom de möjligheter att utbyta information som finns utifrån dagens lagstiftning inte alltid nyttjas i den utsträckning som vore önskvärd. Sveriges Lärare delar dock inte utredningens slutsats att införandet av en uppgiftsskyldighet inom skolväsendet, och för andra myndigheter, är den bästa lösningen på de problem som kan finnas med dagens regelverk. Sveriges Lärare anser vidare att utredningen inte på något tillfredsställande sätt har kunnat redogöra för att förslaget kommer leda till vad det syftar till, nämligen en mer effektiv brottsbekämpning.

En ny huvudregel

Utredningens förslag innebär sammanfattningsvis uppgiftsskyldighet för skolan i tre avseenden:

- Skyldighet att lämna ut kontaktuppgifter efter begäran från brottsbekämpande myndighet.
- Skyldighet att utan föregående begäran lämna ut uppgifter som kan antas behövas i den brottsbekämpande verksamheten. För skolväsendet begränsas denna skyldighet till att på eget initiativ lämna ut uppgifter till Polismyndigheten.
- Skyldighet att på begäran lämna uppgifter till en brottsbekämpande myndighet om uppgifterna behövs i den brottsbekämpande verksamheten.

Särskilt om uppgiftsskyldigheten avseende kontaktuppgifter (kapitel 8)

Sveriges Lärare anser att det kan vara rimligt att förskola och skola ska kunna lämna ut kontaktuppgifter till en brottsbekämpande myndighet om inget talar emot att uppgiften lämnas ut, vilket är i linje med utredningens förslag. Sveriges Lärare är, i likhet med SKR, av uppfattningen att uppgiftsskyldigheten avseende kontaktuppgifter bör begränsas till kontaktuppgifter i mer konventionell bemärkelse. Att även inkludera var den enskilde i övrigt vistas, IP-adress, användarnamn eller annan jämförbar uppgift avstyrker vi av samma skäl som SKR har anfört.

Det bör påpekas att det redan idag finns möjlighet för myndigheter att få tillgång till kontaktuppgifter från skolor med offentliga huvudmän medan samma regelverk inte gäller för alla fristående skolor. Behovet av en uppgiftsskyldighet gällande utlämnande av kontaktuppgifter skulle minska, eller rent av försvinna, om all offentligt finansierad skolverksamhet skulle lyda under offentlighetsprincipen. Sveriges Lärare anser därför att en utvidgning av offentlighetsprincipen enligt ovan är en bättre lösning.

Särskilt om uppgiftsskyldigheten för skolan (kapitel 11)

Sveriges Lärare motsätter sig inte att en skyldighet för skolan att på begäran lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna införs på sikt, men anser att förslaget såsom det är formulerat i betänkandet behöver vissa förtydliganden. Framför allt måste det klargöras att en sådan begäran alltid ska avse en individ och aldrig får begäras för en grupp. Vi ser annars en risk för att en begäran kan komma att avse olika former av sammanställningar baserat på

indikatorer som till exempel kön, trosuppfattning eller ålder. Det behöver även förtydligas huruvida den som uppgiften gäller ska få kännedom om att uppgiften har lämnats ut eller inte.

Sveriges Lärare avstyrker förslaget att skolan utan föregående begäran ska lämna uppgifter till Polismyndigheten. Enligt Sveriges Lärares mening skulle en sådan uppgiftsskyldighet få negativa konsekvenser för lärares arbetsmiljö och arbetsbelastning. Även om skyldigheten enligt förslaget kommer att ligga på rektor, och inte på lärare eller annan skolpersonal måste rektor, för att kunna fullgöra sin skyldighet, försäkra sig om att den typen av information på något sätt kommer till rektors kännedom. Detta skulle kunna innebära att rektor inför någon form av intern "uppgiftsskyldighet" och sannolikt även krav på att lärare och annan skolpersonal ska dokumentera den sortens information. Detta innebär nya och fler arbetsuppgifter för såväl rektor som övrig personal på skolan. Ökade krav på dokumentation och administration för lärare, studie- och yrkesvägledare och annan skolpersonal skulle inte bara leda till en ökad arbetsbelastning utan även att tiden för huvuduppgiften blir mindre.

Det kan inte ha undgått någon att hot och våld inom svenskt skolväsende ökat. Det är givetvis både önskvärt och nödvändigt att skolan har ett nära samarbete med såväl Polismyndigheten som socialtjänsten. Sveriges Lärare ser att det finns en risk att uppgiftsskyldigheten, såsom den är formulerad i förslaget, snarare stjälper än hjälper denna typ av samarbeten. Bland annat finns det uppenbara risker att barn och ungdomar i mindre utsträckning väljer att söka hjälp och stöd hos lärare, studie- och yrkesvägledare eller andra vuxna på skolan, av rädsla att "bli anmälda till polisen." Det finns även en påtaglig risk att förekomsten av hot och våld mot personal i skolan ökar om det blir känt bland elever (och deras anhöriga) att information kan komma att lämnas till polisen. Dessa två aspekter tas förvisso upp i betänkandet, men avfärdas lika snart, utan att utredningen egentligen kommer med någon övertygande argumentation om varför.

Sveriges Lärare anser också att nämnda uppgiftsskyldighet, såsom förslaget är formulerat, väcker hanteringsmässiga frågor. Regleringen riskerar att resultera i subjektiva bedömningar som inte gynnar en mer enhetlig tillämpning.

I betänkandet framhålls att bestämmelser som medger ökad informationsdelning för skolan måste vara väl avvägda och tydligt avgränsade. När det gäller förslaget som rör utlämnande utan föregående begäran bygger förslaget uttryckligen på en bred uppgiftsskyldighet. Det kan ifrågasättas om denna bredd uppfyller kriteriet att samtidigt vara tydligt avgränsad.

Rekvisitet "kan antas behövas" (7 § första stycket i den föreslagna lagen) framstår som vidsträckt och riskerar att bli administrativt betungande för både lärare, rektorer och annan skolpersonal. Sveriges Lärare funderar på hur uppgifterna rent praktiskt ska samlas in. Är tanken att lärare och annan skolpersonal ska dela sina, potentiellt delvis subjektiva, bedömningar med rektor?

I betänkandet framhålls visserligen att det är underförstått att det krävs någon form av konkret omständighet som gör att uppgiften kan antas behövas hos en brottsbekämpande myndighet. Trots kravet på konkretion är risken att det kommer uppstå frågetecken kring tillämpningen. Möjligheten att i svårbedömda fall samråda med Polismyndigheten är teoretiskt sett bra men torde i praktiken leda till merarbete och en förhållandevis otymplig hantering. I nästa steg är frågan hur rektor/skolan ska förvara uppgifterna. Det framgår inte heller på vilket sätt eller i vilken form uppgifter ska lämnas över till Polismyndigheten.

Hanteringsmässigt framgår det inte heller hur skyndsamt rektor ska lämna uppgifter till Polismyndigheten på eget initiativ. Tidsperspektivet skulle med fördel kunna utvecklas närmare. Förslaget väcker fler frågor som inte besvaras i betänkandet: Hur ska efterlevnaden av rektors skyldighet följas upp? Av vem? Vilka blir de eventuella formella konsekvenserna om rektor/skolan underlåter att följa skyldigheten?

Särskilt om konsekvensanalysen (kapitel 22)

Sveriges Lärare menar att det finns brister i utredningens konsekvensanalys. Utredningen bedömer att förslagen inte kommer att föranleda behov av någon ytterligare finansiering för skolans del, vilket kan ifrågasättas. Bland annat nämns i betänkandet att det kommer krävas utbildningsinsatser vid implementering av förslagen; något som sannolikt inte går att genomföra gratis. Att medel för detta skulle tas ur verksamheternas redan ansträngda budgetar är inte ett rimligt scenario. Skolväsendet i Sverige är redan starkt underfinansierat. Vidare anser vi att utredningen inte på ett tillfredsställande sätt analyserar de konsekvenser förslagen skulle få när det gäller lärare och studie- och yrkesvägledares arbetsmiljö och arbetsbelastning. Sveriges Lärare kan konstatera att utredningen inte har gjort någon beräkning av de ökade kostnader som genereras av att personal i skolan får fler arbetsuppgifter.

Stockholm, 12 januari 2024
Sveriges Lärare



Åsa Fahlén
Förbundsordförande

Jennie Rosengren
Utredare

Hannah Edström
Förbundsjurist